IX. Senamiesčiai
Old Towns

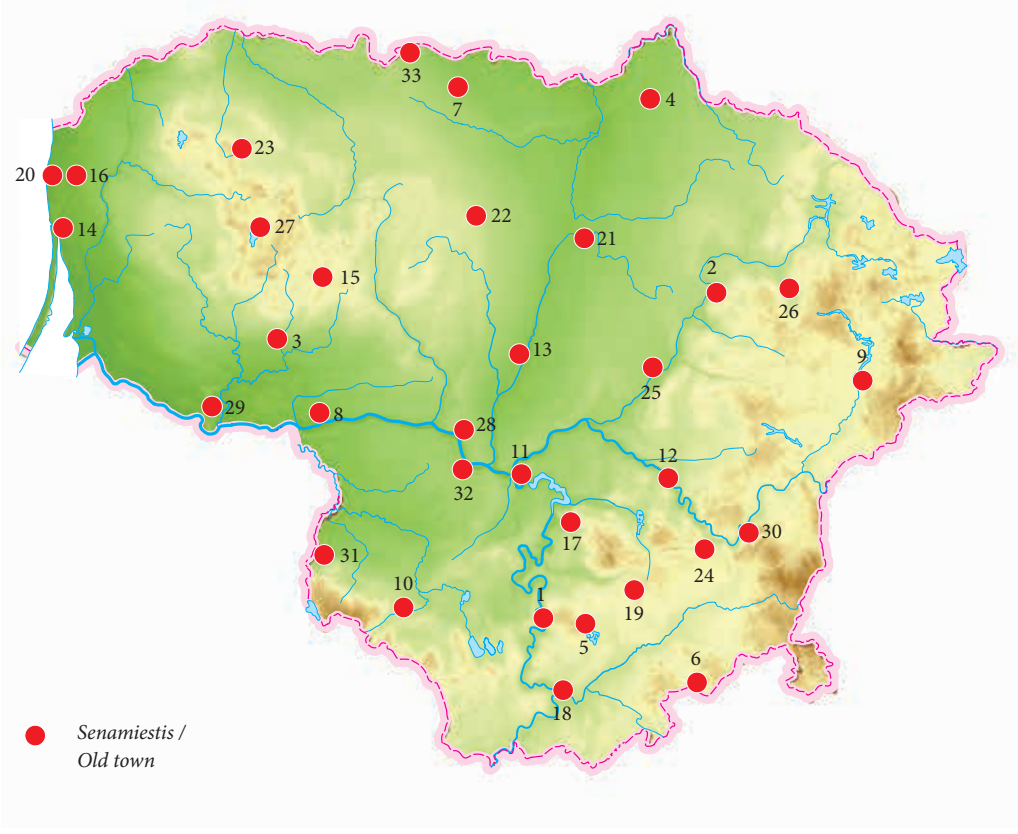

1. *Alytus*
2. *Anykščiai*
3. *Batakiai*
4. *Biržai*
5. *Daugai*
6. *Eišiškės*
7. *Joniškis (žr. XV)*
8. *Jurbarkas*
9. *Kaltanėnai*
10. *Kalvarija (žr. XV)*
11. *Kaunas (ir XV)*
12. *Kernavė (ir XV)*
13. *Kėdainiai (ir XV)*
14. *Klaipėda (ir VIII, XV)*
15. *Kražiai*
16. *Kretinga (ir VIII)*
17. *Kruonis (žr. XV)*
18. *Merkinė (ir II, XV)*
19. *Onuškis*
20. *Palanga*
21. *Panevėžys*
22. *Šeduva (žr. XV)*
23. *Telšiai (ir XV)*
24. *Trakai (žr. XV)*
25. *Ukmergė (ir XV)*
26. *Utena*
27. *Varniai*
28. *Vilkija*
29. *Vilkyškiai*
30. *Vilnius (ir V, VI, VII, VIII, XV)*
31. *Virbalis*
32. *Zapyškis*
33. *Žagarė*

ALYTUS

Tautvydas Bajarūnas,
Kiprijonas Ivinskis

A. Juozapavičiaus gatvė 17

2023 m. Alytaus mieste buvo nuspręsta tęsti prekybos centro „IKI“, esančio sklype A. Juozapavičiaus g. 17, rekonstrukcijos darbus. Aptariama vieta patenka į saugomą Alytaus senojo miesto vietos (UK 33722) teritoriją. Dėl šios priežasties buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Jų metu ištirta 17 1x1 m dydžio šurfų, 17 m^2 plotas (1 pav.).

Alytus minimas nuo 1377 m. Po 1422 m. gyvenvietė ėmė augti ir formuotis kairiajame Nemuno krante. XVI a. pabaigoje Alytui suteikta Magdeburgo teisė (Miškinis A. *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės: Užnemunės miestai ir miesteliai.* Vilnius, 1999, t. 1, p. 312–339). XVII–XVIII a. I pusėje miestas patyrė daug nuostolių karinių konfliktų ir gaisrų metu. 1733 m. minimas itin didelius nuostolius padaręs gaisras. XVIII a. viduryje miestas buvo visai menkas, daugelis sklypų – tušti ir apleisti. 1776 m. buvo panaikinta Alytaus magdeburginė teisė, nugriauta dviaukštė rotušė, 50 namų ir 20 krautuvėlių (*Alytaus miesto ir apylinkių istorijos bruožai.* Vilnius, 1989, p. 29).

Anksčiau archeologiniai tyrimai A. Juozapavičiaus g. 17 aplinkoje ar tame pačiame sklype vykdyti 4 kartus: B. Dakanis: 2007–2008 m. (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 313–317; *ATL 2008 metais*, 2009, p. 295–296), A. Žvirblys 2013 m. (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 495, nr. 2), J. Sadauskas ir P. Vutkin: 2 kartus 2021 m. *(ATL 2021 metais*, 2022, p. 273–274*;* 275–278). Šių tyrimų metu 20–60 cm gylyje atidengti nuo XVI a. pradėję formuotis kultūriniai sluoksniai ir XVII–XVIII a. bei XIX–XX a. datuojami pastatų fragmentai.

2023 m. vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu buvo ištirta 17 1x1 m dydžio šurfų, bendras

1 pav. Alytuje, A. Juozapavičiaus g. 17, žvalgomųjų tyrimų situacijos planas, M 1:450. 1 – sklypo ribos, 2 – 2023 m. tyrimai, 3 – ankstesni tyrimai aplinkoje. P. Vutkin brėž.

Fig. 1. Area plan (M 1:450): 1 – plot boundaries; 2 – 2023 excavation area; 3 – past excavations.

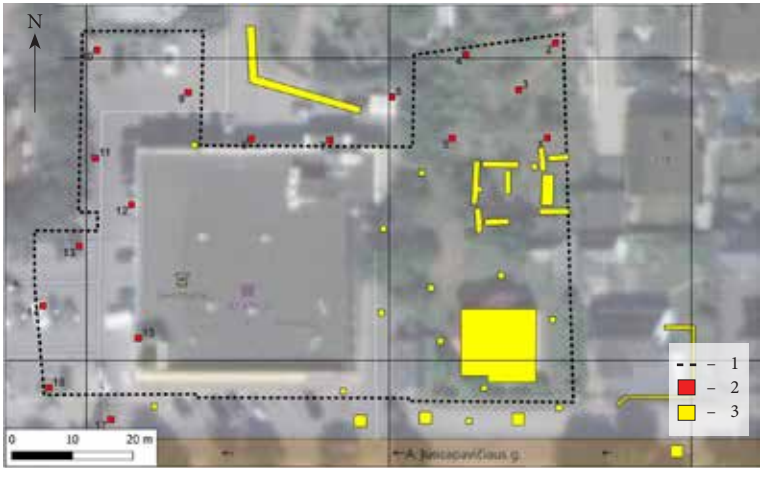



2 pav. Šurfo 15 V sienelės stratigrafija pasiekus įžemio lygį, matomi žmogaus palaikai. T. Bajarūno nuotr.

Fig. 2. The stratigraphy of the W section of test pit 15 upon reaching the natural layer, and the remains of a 15-year-old male.



3 pav. 2023 m. žvalgomųjų tyrimų metu aptikti radiniai. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 3. Some finds recovered during the 2023 excavation.

17 m² plotas. Apibendrinant tyrimų rezultatus galima teigti, kad tyrimų metu aptikti iki 1,2 m storio kultūrinio sluoksnio horizontai (2 pav.) datuojami XVII–XX a. Manoma, kad didžiojoje tiriamo sklypo dalyje – Š krašte, V dalyje ir PV kampe (šurfuose 2–14, 17) – archeologinis sluoksnis yra visiškai suardytas XIX–XXI a. inžinerinių tinklų, automobilių aikštelės, parduotuvės statybos ir kitų žemės judinimo darbų metu. Šį faktą patvirtina tai, kad kultūrinio sluoksnio horizontuose iki pat įžemio pavieniai XVII–XVIII a. radiniai aptinkami greta XX a. šiukšlių, stiklinių indų duženų. Sklypo ŠR ir PV kampuose (šurfuose 1, 15–16), gylyje iki 40–50 cm, archeologinis sluoksnis taip pat suardytas minėtų XIX–XXI a. žemės judinimo darbų. Giliau tirtas XVII–XVIII a. archeologinis sluoksnis su tam laikotarpiui būdinga žiesta buitine keramika, statybine keramika ir įgilintomis struktūromis. Šurfe 15, apie 90 cm gylyje (XVII–XVIII a. sluoksnio kontekste), aptiktas kapas su apie 15 m. amžiaus žmogaus palaikais be patologijų.

Tiriant iš viso aptikti ir inventorinti 132 radiniai, datuojami XVI–XX a. (3 pav.), iš jų – 123 buitinės keramikos šukės, 5 koklių fragmentai, Jono Kazimiero šilingas, bato pasagėlė ir 2 stiklinio butelio duženos. Radiniai perduoti Alytaus kraštotyros muziejui. Zooarcheologinių tyrimų metu iš viso buvo ištirti 22 kaulų bei dantų fragmentai, svėrę 450 g. Makrobotaninių tyrimų metu aptikta 126 suanglėjusių augalų makroliekanų, beveik pusė jų (62) priklausė kultūriniams augalams. Kultūrinius augalus reprezentuoja paprastojo miežio (*Hordeum vulgare*), sėjamojo rugio (*Secale cereale*) ir avižų genties (*Avena spelta*) grūdai; taip pat rasta laukinių augalų makroliekanų. Visuose mėginiuose buvo žuvų žvynų.

Tyrimai sklype Juozapavičiaus g. 17 parodė, kad jau anksčiau tyrinėtose vietose radus archeologinį kultūrinį sluoksnį nebetikslinga kas kartą naujai vykdyti žvalgomuosius tyrimus, kurie tik patvirtina ankstesnes išvadas.

17 A. Juozapavičiaus Street

In 2023, 17 test pits (total area of 17 m²) were excavated at 17 A. Juozapavičiaus Street in Alytus (Fig. 1). The cultural layers unearthed were 1.2 m thick and dated to the 17th–20th centuries. Finds spanned the 15th–18th centuries (Fig. 3), of which 132 fragments of household pottery and structural ceramics, a coin, and

glass shards were collected as individual finds. The grave of a male adolescent (about 15 years old), dated to the 17th–18th centuries, was found in test pit 15, at a depth of 90 cm (Fig. 2).

Dovilė Baltramiejūnaitė,
Rytis Šiaulinskas

Alytaus senamiesčio tyrimai

2023 m. Alytaus senojo miesto vietoje (UK 33722) VšĮ Archeologijos centras tęsė 2021 ir 2022 m. vykdytus archeologinius tyrinėjimus prieš numatomus individualių namų prijungimo prie miesto centralizuotos nuotekų sistemos darbus ir jų metu. Pirmame etape 2021 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai planuojamų išvadų vietose sklypuose Jiezno g. 3, A. Juozapavičiaus g. 20, 23A, 34A(33), Kalnų g. 8, Kreivoji g. 20, Merkinės g. 10 ir Ramybės g. 21 (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 267–269). Remiantis šių tyrimų rezultatais 2022 m. sklypuose A. Juozapavičiaus g. 20, A. Juozapavičiaus g. 33 ir Merkinės g. 10 vykdyti detalieji tyrimai bei atlikti žvalgymai tiesiant nuotekų išvadą sklype Jiezno g. 3 (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 267–269). 2023 m. sklypuose A. Juozapavičiaus g. 6 ir Merkinės g. 10 atlikti žvalgomieji tyrimai, o tiesiant nuotekų išvadus žvalgymai vykdyti sklypuose A. Juozapavičiaus g. 20, 23A, 34A ir Merkinės g. 10 (1 pav.).

Rašytiniuose šaltiniuose Alytus minimas nuo 1377 m. Miestelio centras iš pradžių kūrėsi dešiniajame Nemuno upės krante (Pirmasis Alytus). 1520 m. Alytuje buvo pastatyta Šv. Liudviko bažnyčia ir įsteigta parapija. 1581 m. Alytui buvo suteiktos magdeburginės teisės, miestelio aikštėje buvo nurodyta pastatyti rotušę. 1795 m. Pirmasis Alytus atiteko Rusijos imperijai, antrasis – Prūsijos, vėliau – Lenkijos karalystei. Abu miestai sujungti 1915 m. (Miškinis A., *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės: Užnemunės miestai ir miesteliai*. Vilnius, 1999, t. 1, p. 312–339*)*.

Sklype **A. Juozapavičiaus g. 6** atlikti žvalgomieji tyrimai ir ištirtas 3 m² plotas (2 šurfai 1x1,5 m dydžio). Šurfas 1 tirtas sklype A. Juozapavičiaus g. 6 suprojektuotos trasos vietoje, vidiniame sklypo kieme, padengtame betonine danga. Po betono danga ir rudu niveliaciniu žvyro sluoksniu atidengti 70 cm storio rudos spalvos grunto sluoksniai su XX a. II puse datuojamomis gausiomis buitinėmis šiukšlėmis ir pavieniais XVIII a. pabaiga–XX a. pradžia datuojamais radiniais: ruda, žalia glazūra dengtomis, kaimiškos ir baltos masės, dengtomis balta glazūra buitinės keramikos šukės, stiklinių indų fragmentai ir kaltinė vinis. Nuo 70–80 cm

1 pav. Archeologinių tyrimų Alytuje 2023 m. situacijos planas: 1 – žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 – žvalgymų vietos. R. Šiaulinsko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – exploratory excavation areas; 2 – survey areas.

